CZU: 351.712:005.332.1:336.14(478) **https://doi.org/10.59295/mpdnwe2024.32**

SUSTAINABLE PUBLIC PROCUREMENT AS A TOOL FOR ACHIEVING ECONOMIC PERFORMANCE IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

PAPANA Maria
Doctoral School of Legal and Economic Sciences, Moldova State University
papana.maria@usm.md
ORCID: 0009-0002-0613-7916
Andrei MULIC
Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova
andrei.mulic@usm.md
ORCID iD: 0000-0001-6207-1216

Purpose of the article is to research the sustainability, efficiency and integrity of the public procurement system in the Republic of Moldova and the impact of the sustainable public procurement system on the growth and development of a sustainable economy.

Methodology includes theoretical concepts in the field of sustainable public procurement, as well as various techniques: analysis, synthesis, induction, deduction, the complex and systemic methodological approach of contemporary economic concepts, tabular and graphic representation.

Conclusions: Sustainable public procurement has a major impact on economic development and is a priority for the Republic of Moldova. The rational spending of public money and good procurement management depends on the efficiency of public procurement procedures, the degree of transparency ensured during the procurement cycle, but also on the proper coordination of the process.

Originality: The development of a sustainable economy, through the performance of public procurement, thus contributing to ensuring a competitive and sustainable national public procurement system, capable of providing „value for money".

Keywords: strategic documents, financial security, National Public Budget, budgeting.

ACHIZIȚIILE PUBLICE DURABILE CA INSTRUMENT DE REALIZARE A PERFORMANȚEI ECONOMICE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Introducere

Achizițiile publice reprezintă o importantă componentă a consumului la nivelul economiei naționale și un instrument important la dispoziția autorităților publice de a contribui la dezvoltarea economică, socială și de mediu a Republicii Moldova.

Scopul articolului este de a cerceta dezvoltarea eficienței achizițiilor publice și promovarea economiei circulare în Republica Moldova. Această cercetare examinează, de asemenea, efectele pozitive ale implimentării unui sistem de achiziții publice durabil, asupra creșterii economice sustenabile.

Această cercetare reflect importanța unui sistem de achiziții publice eficient, care să ofere un raport optim între calitate și preț, promovând în acest sens obiectivele de sustenabilitate economică.

Material și metodă

Metodologia cercetării se bazează pe abordările teoretice, care includ concepte fundamentale cu privire la sistemul achizițiilor publice, eficiența și performanța sistemului economic național și dezvoltarea unei economii circulare.

Scopul și obiectivele stabilite au condus la utilizarea mai 244ecarboni vaste de instrumente de cercetare, printre cele de bază menționăm : documentarea, care include studierea resurselor bibliografice,

pentru fundamentarea teoretică a temei de cercetare, analiza și sinteza au fost folosite pentru procesarea și selectarea informațiilor. Formularea concluziilor generale, pe baza observației, s-a efectuat prin aplicarea inducției și deducției. Studierea volumului achizițiilor publice și a altor cheltuieli publice s-a efectuat prin aplicarea analizei în dinamică. Interpretarea datelor prin folosirea figurilor, diagramelor și tabelelor au ilustrat evoluția în dinamică și au stimulat înțelegerea concluziilor

Utilizarea acestor metode a permis autorilor să ofere o imagine mai amplă, asupra evoluției și dezvoltării sistemului de achiziții pubice durabile în Republica Moldova.

Rezultate și discuții

Comisia Economică pentru Europa a Organizației Națiunior Unite, notează că de la obținerea independenței sale, Moldova a parcurs o cale de tranziție dificilă către economia de piață, atingând în același timp o creștere economică semnificativă, deși volatilă, niveluri reduse de sărăcie și statutul unei economii cu venituri medii-reduse [3; p. 2].

În cercetarea „Analiză privind inovațiile pentru dezvoltare durabilă în Moldova", UNECE 2021, economia circulară este difinită drept model economic în care valoarea produselor, materialelor și resurselor este menținută într-o economie cât mai mult timp posibil – în contrast puternic cu modelul tradițional, liniar al economiei „extragere-producție- deșeuri. Modelul circular este restaurator și regenerativ prin proiectare, îmbunătățind și conservând capitalul natural, optimizând randamentul resurselor și minimizând riscurile sistemice prin gestionarea intrărilor și ieșirilor în fluxurile regenerabile. Scopul final al unei economii circulare este ca creșterea economică să aibă loc prin utilizarea mai eficientă și mai durabilă a resurselor finite [3; p. 15].

Guvernul Republici Moldova întreprinde eforturi considerabile, dar dezvoltarea unui sistem de achiziții publice eficient și durabil și promovarea unei economii circulare la nivel național, continue sa fie o provocare. La momentul actual legislația națională în vigoare nu definește și nu reglementează un sistem de achiziții publice durabile, însă Guvernul a adoptat un șir de acte normative pentru stimularea creșterii economice, inclusiv prin dezvoltarea sistemului financiar.

Printre acestea putem menționa „Strategia Națională de Dezvoltare Moldova 2030", aceata se concentrează pe zece obiective strategice pentru promovarea dezvoltării durabile a Republicii Moldova. Strategia se bazează pe majorarea veniturilor din surse durabile, crearea condițiilor ergonomice de muncă, precum și alte îmbunătățiri ale aspectelor socio-economice și pentru bunăstarea populației [2].

Astfel este esențial ca statul să implimenteze un sistem de achiziții publice durabil pentru susținerea unei economii sustenabile, în acest mod se contribuie la dezvoltarea economică, social și de mediu.

Comisia Europeană, în lucrarea „Green and Sustainable Public Procurement" definește sistemul de achiziții publice durabile ca un proces prin care autoritățile publice au ca 245ecarbo găsească un echilibru între cele trei dimensiuni (economic, social și de mediu) în toate etapele procesului de achiziționare a bunurilor, lucrărilor și serviciilor [5].

Sistemul achizițiilor publice joacă un rol important în dezvoltarea economică a unui stat, fiind un instrument important pentru implimentarea resurselor financiare. Conform Comisiei Europene acestea înregistrează cota de 15% din PIB-ul Uniunii Europene. În Republica Moldova, ponderea acestora în PIB este de 4 %. Această valoare reflectă ritmul dezvoltării economice a țării și subliniază potențialul pentru dezvoltarea achizițiilor publice durabile și dezvoltarea unei economii circulare în Republica Moldova.

Responsabilitatea pentru implementarea unui sistem de achiziții publice eficient o poartă autoritățile publice, care sunt pârghii puternice pentru schimbare și au capacitatea de a conduce piețele către inovare și durabilitate, acestea pot contribui la îmbunătățirea eficienței achizițiilor publice și dezvoltarea unei economii mai durabile.

În acest sens, conform H.G. 625 din 30.08.2023, care aprobă „Programul național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026" misiunea prioritară a autorităților publice este de

a selecta oferta cea mai avantajoasă, cu respectarea atât a condițiilor tehnice, cât și economice. Obiectivul principal nu este doar realizarea cheltuielilor în baza bugetului, ci de a crea valoare economică, prin eficientizarea procesului de achiziții publice.

Utilizarea optimă a resurselor publice în domeniul achizițiilor publice, prin mecanisme transparente și eficiente, poate fi analizată din diferite perspective. Diferența majoră dintre sectorul public și cel privat, este divergența în obiectivele acestora. În sectorul privat obiectivul de bază maximizarea profitului, în acest caz eficacitatea proceselor din cadrul entității poate fi evaltă în mod obiectiv. În sectorul public accent sporit se pune pe satisfacerea intereselor societății și devine dificil de a evalua efectual economic direct al furnizării de servicii publice pentru societate.

Ca rezultat, activitatea economică a sectorului public poate fi asociată numai cu utilizarea rațională a fondurilor bugetare." [1]

În continuare pentru a măsura eficacitatea sistemului de achiziții publice ca instrument de realizare a performanței economice în Republica Moldova autorul a menționat trei direcții strategice și a analizat evoluția acestora în timp.

1. Analiza volumului achizițiilor publice, în dinamică, comparativ cu alte cheltuieli publice.
2. Nivelul transparenței sistemului de achiziții publice în Republica Moldova.
3. Instruirea personalului implicat în procesul achizițiilor publice.

Aceste direcții sunt esențiale pentru a analiza impactul pe care îl are sistemul achizițiilor publice asupra dezvoltării economice a Republicii Moldova și conștentizarea utilizării și dezvoltării unui sistem de achiziții publice durabile.

Tabelul 1.1 „ Analiza comparativă a Volumului achizițiilor publice pentru perioada 2020-2023"

Anul	Volumul achizițiilor publice, mln lei	Cheltuieli și active nefinanciare, mln lei	Datoria de stat a RM, mln lei	Cheltuielile de personal, mln lei
2020	9 040,00	62 650,00	1 684,20	17 043,00
2021	8 445,00	77 373,00	1 897,30	18 305,00
2022	13 682,00	100 374,00	2 645,00	20 703,40
2023	12 357,00	117 871,00	5 301,60	25 617,90

Sursa: Elaborat de autor

În baza datelor prezentate, constatăm următoarele 246ecarb:

- ***Ponderea achizițiilor publice*** **–** în anul 2023, achizițiile publice au constituit 10,00% din cheltuielile și activele nefinanciare ale BPN.
- ***Datoria de stat-*** în anul 2023 Guvernul a alocat 5 301,6 mln lei pentru plata datoriei de stat, cu 2 656,6 mln lei maim ult față de anul precedent.
- ***Cheltuieli de personal*** **–** în anul 2023 acestea s-au majorat cu 4 914,5 mln lei, față de anul precedent și au constituit 25 617,90 mln lei.

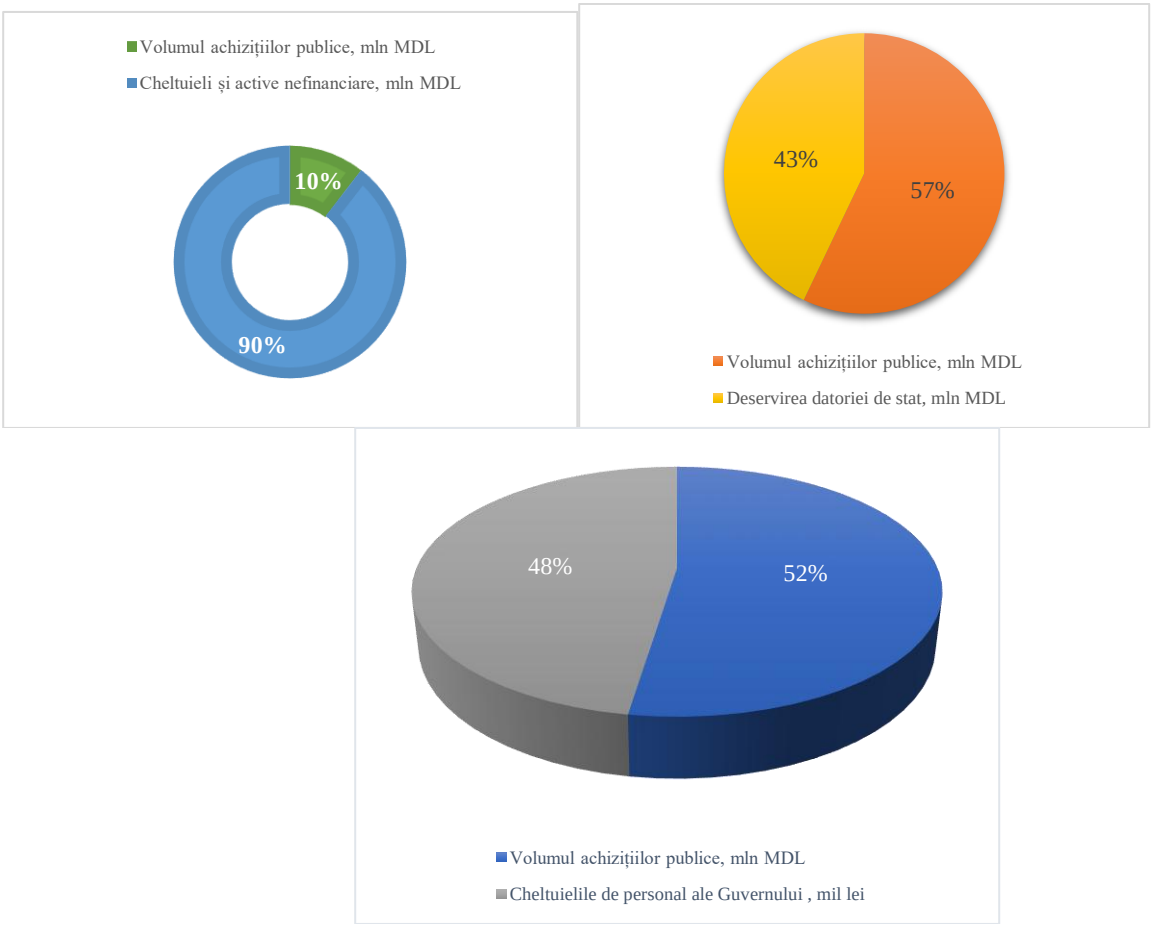

Fig.1.1 „Prezentarea grafică a datelor Volumului achizițiilor publice pentru perioada 2023”
Sursa: Elaborat de autori

În baza datelor analizate concluzionăm că ponderea volumului achizițiilor publice în raport cu celelalte cheltuieli studiate se menține constantă în perioada 2020-2023.

Informația reflectată grafic ne permite să constatăm că domeniul achizițiilor publice constituie un sector important din economia națională.

În acest context, interesul financiar față de achizițiile publice din partea operatorilor economici este considerabil.

Este prioritar de menționat că piețele de achiziții publice durabile sunt și mai transparente prezintând un nivel ridicat de deschidere și un potențial de concurență ridicată. Buna gestionare a achizițiilor publice depinde de eficiența procedurilor de achiziții efectuate de autoritățile contractante, gradul de transparență asigurat pe durata ciclului de achiziții, dar și de coordonarea corespunzătoare a procesului.

Sistemul achizițiilor publice reprezintă un domeniul vulnerabil la fraude și corupție, fapt confirmat și de „Raportul Curții de Conturi asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și a patrimniului public pentru anul 2023” [4].

Lipsa integrității și eficienții sistemului de achiziții publice generează pierderi financiare semnificative și influențează negativ dezvoltarea serviciilor publice, mediului de afaceri și inclusiv mediul înconjurător. Abaterile constatate în domeniul achizițiilor publice au impact direct asupra banilor publici și asupra prosperității întregii societăți.

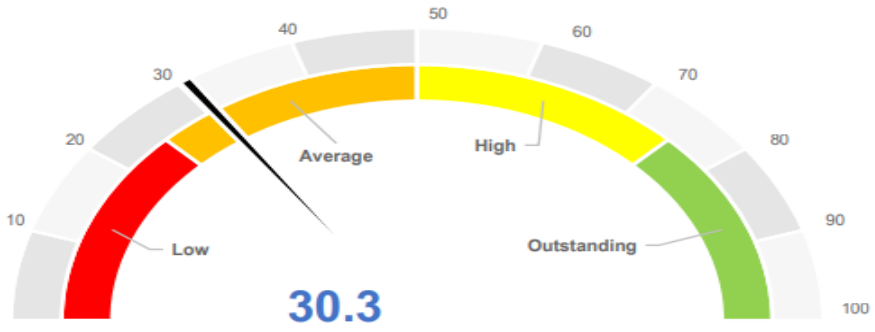

Fig.1.2 Nivelul de performanță pentru Integritatea în Achizițiile Publice
Sursa: Raportul OECD [6]

OECD a analizat într-un raport „Baseline Report of the Fifth Round of Monitoring of Anti-Corruption Reforms in Moldova: The Istanbul Anti-Corruption Action Plan" că nivelul de performanță pentru integritatea în achiziții publice în Republica Moldova înregistrează un scor de 30,3 puncte din 100, astfel obținând nivelul performanței C-mediu.

În Raport este menționat că platforma națională de achiziții electronice Mtender, nu include toate procedurile de achiziții disponibile conform legislației în vigoare și publicarea centralizată a datelor privind achizițiile publice, rămâne o problem, pentru o bună parte de date nu este disponibil un format accesibil pentru a fi citite automat.

Informația expusă în Fig. 1.2 este susținută de „Studiul de evaluare a impactului Strategiei naționale de integritate și anticorupție – Moldova 2021". Conform studiului, o bună parte din respondenți notează că instituțiile publice adoptă decizii, cheltuiesc bani publici și efectuează achiziții publice într-un mod netransparent. În mod particular, se consideră că gestionarea financiară este o activitate cu cel mai scăzut grad de transparență [1].

Odată cu dezvoltarea și sporirea eficienței achizițiilor publice durabile, este important de menționat rolul și misiunea specialiștilor din domeniul.

Profesionalismul specialiștilor în achiziții publice este considerabil pentru un sistem integru, eficient și transparent, care să asigure cheltuirea rațională a banilor publici.

În revista „The American Economic Review" autorii Bandiera O., Prat A., Valletti T., consideră absența abilităților profesionale în domeniul achizițiilor publice o problemă mai periculoasă, comparative cu corupția. Autorii menționează că 83 % din resursele cheltuite sunt cauzate de lipsa abilităților profesionale ale specialiștilor din domeniul, iar celelalte 17 % din pierderi sunt cauzate de corupție [1]. Studiul în cauză reflectă încă odată importanța dezvoltării profesionale ale specialiștilor din domeniul achizițiilor publice, pentru a asigura un sistem de achiziții publice durabil și integru, prin combaterea risipei de resurse financiare.

Pentru performanța achizițiilor publice durabile nu este suficient să existe reforme, legi și reglementări adecvate, funcționarii publici din domeniul achizițiilor publice trebuie să fie calificați, certificați și să posede competențe profesionale complexe.

Concluzii

Politica economică a Republicii Moldova, la fel ca multe alte țări, se confruntă cu sarcina de a scoate economia din recesiune. Un instrument de bază pentru rezolvarea acestei probleme o reprezintă dezvoltarea unui sistem de achiziții publice durabile. Provocările externe necesită o nouă abordare a managementului achizițiilor publice, care să implice implementarea unui sistem de măsuri care vizează

creșterea eficienței cheltuielilor publice, precum și utilizarea politicii de achiziții publice ca instrument eficient pentru depășireasituațiilor de criză.

Dezvoltarea achizițiilor publice durabile va contribui la sporirea semnificativă a transparenței, la reducerea corupției, la rezolvarea cu succes a problemelor economice, sociale și de mediu, la creșterea concurenței și ca urmare, la consumul rational al banilor publice.

În pofida performanțelor pe care le înregistrează Republica Moldova la nivelul actual în dezvoltarea unui sistem de achiziții publice durabile, cercetările menționează faptul că în Republica Moldova există necesitatea de a crește coeziunea dintre instrumentele pentru sistemul de achiziții publice durabile. Astfel, este important de menționat dimensiunile multiple ale acestora, pentru a integra eficient elementele sustenabilității în achiziții publice.

Bibliografie

1. H.G 625 din 30.08.2023 cu privire la aprobarea Programului national de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026, disponibilă : https ://www.legis.md/cautare/getResults ?doc_id=139302&lang=ro, accesat 01.10.2024

2. Strategia națională de dezvoltare„Moldova Europeană 2030”, disponibilă : https ://gov.md/ro/moldova2030, accesat 01.10.2024

3. Analiza privind inovațiile pentru dezvoltare durabilă în Moldova, COMISIA ECONOMICĂ PENTRU EUROPA A ORGANIZAȚIEI NAȚIUNILOR UNITE, 2021 ISBN : 978-92-1-117291-1, p. 2 disponibil : https ://unece.org/sites/default/files/2022-05/9789211172911_I4SDR_MOLDOVA_2021_web_full%2Bcover_RO.pdf, accesat 01.10.2024

4. Raportului Curții de Conturi asupra administrării și întrebuințării resurselor financiare publice și patrimoniului public în anul 2023, disponibil : https ://www.ccrm.md/ro/raportul-curtii-de-conturi-asupra-administrarii-siintrebuintarii-resurselor-88_92498.html , accesat 01.10.2024

5. European Commission, Green and Sustainable Public Procurement, disponibil: https://green-business.ec.europa.eu, accesat 01.10.2024

6. OECD (2024), Baseline of the Fifth Round of Monitoring of Anti-Corruption Reforms in Moldova: The Istanbul Anti-Corruption Action Plan, OECD Publishing, Paris, disponibil: https://www.oecd.org/en/publications/baseline-report-of-the-fifth-round-of-monitoring-of-anti-corruption-reforms-in-kyrgyzstan_187f45b3-en.html, accesat 01.10.2024